

Amatör Spor Branşlarına Sahip Milli Sporcularda Kariyer Planlama Süreçlerinin İncelenmesi

Onur ÖZTÜRK¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı amatör spor branşlarına sahip olan sporcuların almış oldukları eğitim doğrultusunda kariyer planlama süreçlerinin incelenmesidir.

Yöntem: Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Konu ile ilgili olarak çeşitli kaynaklardan literatürde yer alan çalışmalar incelenmiş "kariyer planlaması özelinde" amatör spor branşlarına sahip milli sporcular için derleme şeklinde oluşturulmuştur.

Bulgular Sporcular icra ettiği spordan istemli ya da istemsiz olarak emekli olması durumunda hayatının maddi ve manevi olarak sürdürülebilmesi için spor hayatına nokta koyduktan sonraki süreçte almış olduğu eğitim doğrultusunda kariyer planlaması yapması gerekmektedir. Özellikle amatör spor branşlarına sahip olan milli sporcularda, amatör branşların doğası gereği ya çok az ya da hiç maddi gelir elde etmeden branşlarını icra etmelerinden kaynaklı olarak kariyer planlaması boyutunda birçok problemle karşılaşmaktadırlar. Üniversitelerin çeşitli bölümlerden mezun olmuş ve bu diplomaların kendilerine tanınmış olan atama kriterleri faydalanabilme olanağı sağlarken, profesyonel branşlara kıyasla amatör spor branşlarına sahip milli sporcularda atama şartlarının yerine getiremediklerinden dolayı kariyer planlarının yarıda kaldığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç: Milli sporcuların eğitim süreçleri içerisinde doğru kariyer planlaması yapmaları gerektiği, özel sektörde amatör milli sporcuların aldıkları eğitim ve uzmanlık alanları doğrultusunda istihdam edilmeleri gerektiği ve Milli sporcu ataması yapılırken branş bazında belirli kriterler belirlenerek, branşın dünyadaki popüleritesi ve zorluk dereceleri iyi tespit edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer planlaması, Milli sporcu, Amatör spor branşı

ABSTRACT

Investigation of Career Planning Processes in National Athletes with Amateur Sports Branches

Purpose: The aim of this study is to examine the career planning processes of the athletes who have amateur sports branches in line with the education they have received.

Method: In the study, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was preferred. Studies in the literature from various sources related to the subject were examined and it was created as a compilation for national athletes with amateur sports branches "specific to career planning".

Results: In the event that the athletes retire voluntarily or involuntarily, they should make career planning in line with the education they have received in the process after putting an end to their sports life in order to continue their life financially and morally. National athletes, especially those who have amateur sports branches, face many problems in terms of career planning due to the nature of amateur branches, due to the fact that they perform their branches with little or no financial income. It has been concluded that the career plans of national athletes who have graduated from various departments of universities and these diplomas are granted to them, provide the opportunity to benefit from the assignment criteria,

¹ İnönü Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya /TÜRKİYE onur_ozturk_44@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7630-6861

but because they cannot fulfil the assignment conditions in amateur sports branches compared to professional branches.

Conclusion: National athletes should make the right career planning during their education process, amateur national athletes should be employed in the private sector in line with their education and expertise, and the popularity and difficulty levels of the branch in the world should be determined well by determining certain criteria on the basis of the branch when the national athlete is appointed.

Keywords: Career planning, National athlete, Amateur sports branch

GİRİŞ

Her sporcunun hayali, ülkesinin bayrağını temsil eden milli formayı giyebilmenin yanı sıra ülkesini uluslararası müsabakalarda başarıya ulaştırmak temelinde hareket eder. Milli bir sporcunun uluslararası seviyede sporcu olabilme gayesi ile her sporda kendi içerisinde farklılık gösterir. Bununla beraber beş-altı yaşında spora başlamak suretiyle ortalama olarak günde sekiz-on saatlik, haftanın beş-altı gününü kapsayacak şekilde antrenman yapmak ve bu yoğun antrenman düzeni içerisinde kendindeki fiziksel ve ruhsal değişikliklerle mücadele etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çalışmalarını aralıksız uzun yıllar sürdürebilmelidir (Başer, 1998).

Sporun temelinde, insan bünyesi için sayısız faydası ve bunun yanında sporun çeşitli fonksiyonu vardır. Spor temel olarak insan zihninin ve vücudu geliştirmenin, sağlıklı ve sosyal çevre oluşumu için gerekli sosyal ve ahlaki ortamı bireylere sağlamaktadır (Uyral, 2017). Maslow' un ihtiyaçlar piramidine bakıldığında insanların ancak %10' luk bir kısmının kendini gerçekleştirebilme yetisine sahip oldukları görülmektedir. Bu bağlamda, sporcuların birçoğu çeşitli nedenlerden profesyonel olamamaktadırlar. Yine Maslow' un piramidine bakıldığında, bireylerin en temel basamak ihtiyaçları “fizyolojik ihtiyaçlar” olarak sınıflandırmıştır. Sporcunun “fizyolojik” yani “maddi” ihtiyaçları karşılamadan, bir bütün olarak kendini gerçekleştirmesi de zor olması muhtemeldir.

Bir sporcunun spor hayatı her ne kadar küçük yaşlarda başlamış olsa da, sporculuğun doğası gereği belirli bir yaş aralığında devam edip aktif spor hayatına nokta koyduğu görülmektedir. Ülkemizde emeklilik yaşının değişen kanunlar ve yasalar doğrultusunda ortalama bir yaş belirlenmiştir. Ancak bu süreler sporun doğası gereği belirlenen yaş aralıklarına kadar sporcunun aktif spor yaşantısının sürdürebilmesi imkânsız gibi görülmektedir. Uluslararası çapta yapılan araştırmalar, yayınlanan bilimsel yayınlar ve haberlerde profesyonel olarak spor kariyeri edinmiş olan sporcuların, kendi istekleri doğrultusunda veya elinde olmayan nedenlerden ötürü emekliliğe geçiş sürecinin zor, sancılı ve bir o kadar da travmatik bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Çeşitli araştırmalar,

profesyonel sporcularda dahil olmak üzere, yeterli maddi birikimi sağlayamadıkları durumlarda ağır ekonomik, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden çeşitli zorluklarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar. (Uyral, 2017).

Ziyagil' in (2014) yapmış olduğu çalışma incelendiğinde, özellikle yoğun olarak artan üniversite sayısı ve üniversite sayısına bağlı olarak artan “Spor Bilimleri” bölümleri ile 40.000’i aşkın ilgili bölümlerden mezun olan öğrencilerin istihdam sorunu yaşamakta olduğunu ortaya koymuştur. Bu istihdam sorununun çözülememesinden kaynaklı olarak, artık kronik bir sorun haline geldiğini söylemek mümkündür (Kubilay ve Bayansalduz, 2020).

Sporcuların akademik kariyer, antrenörlük, kulüplerin çeşitli kademelerinde yöneticilik, öğretmenlik gibi çok çeşitli alanlara yönelmektedirler. Aktif sporculuk hayatlarına nokta koyduktan sonra, birçok sporcuda kendi istekleri doğrultusunda emekli olmak mümkün olmayabilir. Sakatlık, istikrarsız sportif performans, müsabaka içi ve müsabaka dışında da sergilenen tavırlar, kulüp yöneticileri ve antrenörler ile kurulan ilişkilerde bu açıdan önem arz etmektedir. Sporcularda emeklilik denildiği zaman bu olgusu iki kısımda incelemek mümkündür. Sporcuların gönüllü (istemli) veya gönülsüz (zorunlu) olarak emekliliğe geçmeleri durumlarını içermektedir. Gönüllü emeklilik sporcunun kendi isteğiyle belirli bir süre profesyonel ya da amatör olarak yapmış olduğu spordan kariyerine nokta koyması olarak tanımlanabilirken, zorunlu emeklilik özellikle sporcunun sportif anlamdaki performans düşüklüğü, ilerleyen yaş, geçmişten gelen ya da hale hazırda ortaya çıkan yeni sakatlıklar ve sporcunun aile yaşamına bağlı özel nedenler olmak üzere sınıflandırmak mümkündür. Sporcunun temelinde beklendik ya da beklenmedik olarak karşısına çıkacak sorunlar spordan emeklilik sürecini şekillendirmektedir (Taylor ve Ogilvie, 1994; Wylleman, 2004; Marthinus, 2007).

Gerek amatör gerekse de profesyonel branşlara sahip olan milli sporcuların spor kariyerlerini belirleyici ve önemli bir hususta sporcuların popülarite kaybı olarak karşımıza çıkmaktadır. Darwin’in doğal seleksiyon teorisine benzer şekilde, sporda devamlı kendini geliştiren oyuna ve güncelliğe adapte olabilenin, oyunda değişen, gelişen rekabet boyutuna uyum sağlayabilmek sporun doğası gereği çok gerekli olan ve doğal bir süreci ifade etmektedir. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalara bakıldığında sporcuların aktif spor yaşamında özellikle “rekabet” faktörünün bireyin gerek fiziksel gerekse de psikolojik (mental) olarak yıpratıldığını ortaya koymaktadır (Uyral, 2017). Milli sporcular erken yaşlarda spora başlamaları neticesinde, kendi sporu icra ederken bir yandan da kariyer planlaması yapmaları gerekmektedir. Milli bir sporcu kariyer planlaması yaparken kısa, orta ve uzun

dönemli ihtiyaçlarını ve amaçlarını belirlemeleri gerekmektedir. Tüm bu süreç içerisinde bu amaçlara yönelik olarak plan yapması gerekmektedir (Bolat ve Seymen, 2003).

Bingöl'e (2011) göre “*Sporda Kariyer planlaması, sporcunun sahip olduğu beceri, bilgi, yetenek ve güdülerinin geliştirilmesiyle, spordaki ilerleyişinin ya da yükselmesinin planlanmasıdır*” olarak tanımlanmıştır. Özellikle amatör branşlara sahip milli sporcularda kariyer planlaması, sporculuk hayatı bitimi ile birlikte devam eden süreçte sporculuk ile ilgili bir eğitim alıp almadığına bağlı olarak değişmektedir (Bingöl ve Gündoğdu, 2020). Sporcuların birçoğu daha sporu bırakmadan, sporu bıraktıktan sonra hayatını idame ettirebilmesi için ne yapacağı konusunda kafa yormaktadır. Ülkemizde sporcuların spor yaptıkları süre dikkate alındığında aktif spor yaşantılarını sona erdiğinde, emekli olabilmek ve düzenli bir gelir şeklinde hayatını alışık oldukları düzende devam ettirebilme yeteneklerinden yoksun oldukları düşünülmektedir.

Sporcunun kariyer yolunda başarı ve başarısızlığı durumuna göre izleyeceği yol, gerek spor yaşamında gerekse de sporculuk hayatı sonrasında, ileride yapmak istediklerine dair bir plan oluşturmaktadır. Aynı zamanda bireyin kendi yeteneklerini en iyi şekilde tanıyarak, yaşamı içerisinde kariyer noktasında motivasyonunun artmasını sağlamaktadır. Bu durum temelinde incelendiğinde, davranış bilimlerinde “kendini gerçekleştirme güdüsü” olarak isimlendirilmektedir. Özellikle amatör branşlara sahip milli sporcular bu noktada potansiyelinin farkına varıp kendini geliştirmek istemesi, ilerlemek ve yükselmek ihtiyacını da beraberinde getirmektedir (Aytaç, 2005).

Alanda yapılan araştırmalar bizlere göstermektedir ki, akademik olarak donanımlı ve yetkin bir bireyin her zaman daha kolay ve rahat bir şekilde iş bulabildiğini ortaya koymaktadır. Milli sporcularda öğrenim gördükleri spor bilimleri bölümlerinde, eğitim programları oldukça yoğun olan ve ders dışı zamanlarının tamamını kapsayacak biçimde spora ayırmak zorunda kalan öğrencilerin, spordan arta kalan boş zamanlarını ders çalışmak özelinde kullanan öğrenciler ile kıyaslandığında başarı düzeyi eşit olmayacağı bir gerçektir (Göde ve Alkan, 1998).

Amatör spor branşları icra eden milli sporcular, profesyonel sporculardan farklılık göstermektedir. Profesyonel spor branşlarına sahip olan sporcular icra ettikleri spordan para kazanarak, spordan emekli olduktan sonra kazandıkları maddi gelir doğrultusunda amatör sporcularda olduğu gibi sıfırdan spor sonrası kariyer planı yapmak zorunda kalmadıkları görülmektedir.

Sporda Kariyer Planlaması

Ülkemizde ve dünyada birçok spor branşı yer almaktadır. Bunların bir kısmı amatör spor branşları diğer kısmı ise profesyonel spor branşlarından oluşmaktadır. Spor branşlarına ayrı ayrı bakıldığında amatör sporcu ve profesyonel sporcuların sınırlarının tespit edilebilmesi kısmen mümkündür. Amatör sporcu olmak, içerisinde barındırdığı felsefesi gerekliliklerinin dışında giderek bu felsefenin zarar gördüğünü, bütün elit düzeydeki sporcunun icra ettiği spordan mutlaka maddi bir karşılık almak gerektiği düşüncesini taşımaktadır (Küçükgüngör, 1999). Birçok amatör spor branşında çok cüzi ya da hiç maddi kazanç elde etmeyen, ancak elit düzeyde uluslararası müsabakalarda mücadele eden ve elit sporcu olarak nitelendirilen amatör branşa sahip milli sporcu bulunmaktadır (Küçükgüngör, 1999).

Ülkelere göre spor branşlarının popülerliği doğrultusunda amatör ve profesyonel branşlar farklılık göstermektedir. Örneğin konu bisiklet sporu özelinde ele alındığında her yıl Fransa, İtalya, İspanya bisiklet turu sayesinde milyonlarca izleyiciyi ekran başına çekmekte dünya çapında dev organizasyonlardır. Ancak ülkemizde amatör branşlar arasında her ne kadar git gide popülerliği artmakta olsa da, her biri yaklaşık olarak 100 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan üç büyük bisiklet yarışlarında hiçbir milli sporcumuzun bu tarz bir organizasyonda yer almadığı görülmektedir.

Ülkemize bakıldığında, milli sporcuları değerlendirirken yapılan çeşitli hatalar bulunmaktadır. Özellikle “başarılı olmuş milli sporcu” ibaresinin milli sporcuların atama yönetmeliğinde yer almaktadır. Bisiklet, Triathlon, Kürek vb. gibi amatör olarak nitelendirilen branşların diğer ülkelerdeki sporu profesyonel olarak yapan sporcular arasında başarı elde edilmesi beklenmektedir. Bu noktada sporcunun karşılaşmış olduğu sayısız başarısını etkileyen faktör görülmektedir. Bu faktörlerin toplamı ele alındığında sporcunun icra ettiği branşta atama kriterinde belirtilen şartları yerine getirmesi mümkün olmayan bir durumu oluşturduğu düşünülmektedir.

Üniversitelerin spor bilimleri fakültesi altında yer alan bölümlerde bazı üniversiteler “milli sporcu kontenjanı” sayesinde akademik olarak sporu bıraktıktan sonra, iş hayatına yönelik, ilgili alanı doğrultusunda sporcular kariyer planı oluşturabilmektedirler.

Amatör Sporcularda Kariyer Planlaması

Her sporcunun gerek aktif spor yaşamında gerekse de spor yaşamına nokta koyduktan sonrasında bir kariyer planına sahip olması gerekmektedir. Sporcunun iş hayatına yönelik olarak atıldığı adımlarda başarılı olabilmesinin temel anahtarı, öncesinde başarılı bir kariyer

planlamasıdır (Uğur, 2003). Amatör sporcularda kariyer planlaması yapmak profesyonel sporculara kıyasla, hem daha karmaşık hem de daha zordur. Özellikle elit düzeyde mücadele eden her sporcunun profesyonel kabul etmek doğru değildir. Ancak ülkemizin uluslararası düzeyde spor pastasından alınan paya bakıldığında istisnai bir durum olmadığı sürece amatör spor branşlarını icra eden sporcuların gerek milli takım düzeyinde gerek kulüp gerekse de bireysel olarak mücadele etsin amatör olarak kabul edilmektedir.

Amatör olan milli sporcuların spor hayatlarına nokta koyduklarında, akademik olarak sağlam bir zeminde eğitim alabilmeleri için ülkemizde gerek devlet gerekse de birçok vakıf üniversitesi tarafından “milli sporcu kontenjanı” bırakılmış durumdadır. Bu kontenjan dahilinde ilgili üniversitelere başvuracak öğrenciler çeşitli şartlarla kontenjan dahilinde üniversitelerin dört yıllık spor bilimleri fakülteleri altında yer alan bölümlerinden birinde eğitim görme hakkını elde etmektedirler.

Üniversite eğitimine devam eden sporculara bakıldığında, özellikle milli sporcularda antrenmanlarını yaptığı ve yaşadığı şehirden farklı bir şehirde ya da bölgede üniversite eğitim süreçlerine devam ettikleri görülmektedir. Çeşitli kulüplerde sporcusu olan milli sporcular bağlı oldukları kulüplerin antrenmana devam ve aktif katılım baskısıyla, üniversitede devam zorunluluğu bulunan derslere devam edebilmek ile antrenman yapmak arasında tercih yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir (Bayram vd., 2016). Sporcunun aldığı eğitim kalitesi ve akademik başarısı, sporcunun spor sonrası kariyer planlamasının şekillendirmesinde doğrudan etkilemektedir.

Amatör olarak spor hayatlarına son noktasını koyan sporcular, spor kariyerinin bitimiyle birlikte kendi önünde iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi akademik kariyer, ikincisi ise kendi alanı ile ilgi olsun olmasın özel sektörde iş imkânı yakalayabilme şeklindedir.

Profesyonel Sporcularda Kariyer Planlaması

Profesyonel spor branşlarında, elit veya profesyonel olarak yapılan spor dalından emekli olmak birbirlerine benzer olduğu düşünülmektedir. Emekli olmak bazı profesyonel sporcuda aktif spora devam etmekten daha fazla sıkıntı verici bir süreç doğurabilmektedir. Sporcunun içinde bulunduğu bu durum yeni bir yaşantıya geçişi ile birlikte yeni kişiler, psikolojik durumlar, yaşantılara uyum sağlaması gerekmektedir (Erpic vd., 2004).

Spor işletmelerinde ve spor kulüplerinde personel yönetimi faaliyetlerin içinde, personel seçimi ve istihdamı için şu anda ve gelecekteki faaliyetleri noktasında talepleri tahmin ederek

personel ihtiyacını belirlemektedir. Yine spor işletmeleri ve kulüpler mevcutta kendilerinin ihtiyaçlarına karşılık verecek uygun sporcuları istihdamı bağlamında genellikle eleman tercihlerini popüler olan yani profesyonel branşlarla ilgilenmiş sporcular üzerinde kanaat kullanmaktadırlar (Bingöl ve Gündoğdu, 2020).

Spor işletmelerinin devamlılığına bakıldığında, müşterilerin bireysel bazda beklentilerine yönelik olarak cevap verebilecek elemanların işletme tarafından bulundurulması ve istihdam edilebilmesi adayların eğitimi durumları, sportif geçmişi ve tecrübe durumlarına göre bir seçimin yapılmasıyla hem müşterinin memnuniyeti noktasında hem de spor işletmesinin devamlılığını sağlamasında yardımcı olacak olan unsurlardır (Ekenci ve İmamoğlu, 2002). Profesyonel olan milli sporcular birçoğu belirli bir gelir yapısına sahip olmalarından dolayı spor yaşantılarına nokta koyduklarında dilerse kendi branşı ile ilgili alanlarda talep doğrultusunda istihdam edilebilmeleri mümkün olabilmektedir. Çoğu profesyonel branşa sahip olan milli sporcu MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) ve GSGM (Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü) bünyesindeki “milli sporcu atanma yönetmeliğindeki” şartlara tabi olmasına rağmen, birçok sporcuda atama talebinde bulunmadıkları görülmektedir.

Dünya genelinde profesyonel spor branşları, popülerliğine oranla profesyonel sporculara sporu yapma yılı ve spordan almış oldukları temel ücretlerin yanı sıra reklam, sponsorluk gibi yan gelirler sayesinde belirli bir gelir potansiyeline sahip olarak sporculuk hayatına devam ettikleri görülmektedir. Profesyonel sporcular dilerse emekli olduktan sonrada kulüp yöneticisi, kulüp teknik sorumlusu, spor yorumculuğu hatta sinema filmi oyunculuğu gibi işlerde istihdama sahip oldukları çeşitli örneklerde görülmektedir. Bu sayesinde ciddi düzeyde sayılabilecek maddi gelir elde etmektedirler.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Beden eğitimi ve spor yüksekokullarından ya da spor bilimleri fakültelerinin beden eğitimi ve spor öğretmenliği programlarından mezun olan öğretmen adayları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmen olarak istihdam edilmektedir (Turgut vd., 2004). İlgili üniversitelerin beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünden mezunu olmuş, milli sporculardan atanma yapılabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafında milli sporcu olmayan öğretmen adaylarından ayrı olarak “milli sporcu atama” kontenjanı belirlenmiştir. İlgili kontenjan dahilinde milli sporcuların atanabilmeleri için “*Olimpiyat Oyunları, Parolimpik Oyunları, Dünya Üniversitelerarası Spor Oyunları (Universiade), Akdeniz Oyunları ile Dünya Askerî Oyunlarında bireysel veya takım halinde yarışmalarda ilk üç dereceye girmek,*

Uluslararası Olimpiyat Komitesinin tanıdığı spor dallarının çeşitli yaş kategorilerinde Dünya veya Avrupa şampiyonalarında ilk üç dereceye girmek, yada bu bağlamda belirtilmiş olan yarışmaların takım sporlarında en az on kez ülkemizi temsil ederek millî sporcu belgesi almış olmak, şartları aranmaktadır” (MEB, 2015).

Özellikle spor branşlarının popülerliğine bağlı olarak başarı yüzdeleri farklılık göstermektedir. Ülkemizde yeni gelişmekte olan, federasyonları sonradan kurulmuş, dünya genelinde nüfusa oranla sporcu sayısı ülkemizinkinden çok daha fazla olan spor branşları ile mücadele ederek dünya ve avrupa düzeyinde başarı elde etmeleri günümüz şartlarında pek kolay değildir. Bütün bu zorluklar özellikle amatör branşlara sahip milli sporcularında atama şartlarını yerine getirmeleri noktasında bir o kadar zorlu olduğu düşünülmektedir.

Antrenörlük Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Üniversitelerin çeşitli spor branşları için antrenör ihtiyacını karşılayabilmek adına antrenörlük eğitimi bölümü kapsamında; çoğunlukla antrenman (hareket) eğitimi ve genel kültür alanlarına yönelik olarak eğitim-öğretim hizmeti verildiği görülmektedir. Kamu ve özel sektörün ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birçok branş için antrenör yetiştirilmektedir (Yıldız, 2008).

Antrenörlük bölümü mezunlarında “60 yaşından büyük olmamak kaydıyla ihtiyaç duyulan spor branşlarında aşağıdaki şartlardan herhangi birisini taşıyan yerli antrenörlerle, Genel Müdürün teklifi ve Bakanın onayı ile sınav şartı aranmaksızın Maliye Bakanlığının vizesi üzerine doğrudan sözleşme yapılabilir; a) Olimpiyat oyunlarında sporcu olarak ilk üç dereceye girmek, b) Dünya şampiyonalarında sporcu olarak ilk üç dereceye girmek, c) Avrupa şampiyonalarında sporcu olarak ilk üç dereceye girmek, ç) En az 25 defa milli sporcu olmak, d) Son beş yıl içinde en az 7 defa uluslararası yarışmalarda milli takım antrenörü olarak fiilen görev yapmak” şartları aranmaktadır (SHGM, 2015).

Spor Yöneticiliği Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Spor yöneticiliği bölümü mezunları antrenörlük bölümü mezunları gibi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne belirli alanlarda istihdamı edilmekle birlikte çeşitli kulüplerde yönetici olarak çalışabilmektedirler (Turgut vd., 2004). Bölüm içerisinde temel olarak spor yönetimi ve sporun çeşitli kademelerde organizasyonu ile spor işletmeciliği kapsayan doğrultuda öğrencilere eğitim verilmektedir. Kamunun ve özel sektörün spora ilişkin yönetim kademelerinde oluşan yetişmiş ve donanımlı eleman ihtiyacını karşılamaktadır (Yıldız, 2008).

Ülkemizde spor yönetimi alanında yetişmiş kalifiye yöneticiler yetiştirmek amacıyla açılmış olan spor yöneticiliği bölümü, üniversitelerin spor yöneticiliği programları sayesinde, spor faaliyetleri altındaki kuruluşlar ve spor sektörünün çeşitli, farklı alanlarında spor kulübü, federasyonlar, spor il müdürlükleri, sporsal faaliyetlerde bulunan özel kuruluşlar gibi alanlarda istihdam edilmek üzere donanımlı yönetsel yönden donanımlı ve yeterli bilgi ve tecrübeye sahip eleman yetiştirilmektedir (Yavuz ve Yücel, 2019).

Çakto ve Görgüt' ün (2019) yapmış oldukları çalışmada bakıldığında, öğretmenlik bölümü dışında antrenörlük bölümünde okuyan öğrencilerin yarısının, spor yöneticiliği ve rekreasyon eğitimi bölümü öğrencilerinin çoğunluğu oluşturan kısmı, bölümlerinden memnun olmadığı nedeniyle beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde okumak istedikleri belirlenmiştir.

Spor yöneticiliği ülkemizde başta kulüpler olmak üzere sporun sevk ve idaresinde gerekli bilgi ve donanıma sahip insanlar yetiştirerek amacı ile bu bireylerin edindikleri vizyon sayesinde Türk sporunu ve sporcusunun mümkün olan en ileri noktada başarı sağlamasını amaçlamaktadır. Ülkemizde birçok milli sporcuda spor yöneticiliği bölümlerinden mezun olmaktadır. Özellikle amatör milli sporculara bakıldıklarında, kendi branşları ile ilgili bilgi, tecrübe ve sportif deneyimleri olması milli sporcuların amatör kulüpler bünyesinde istihdam oluşturması isabetli olarak görülse de mali olarak amatör kulübün belli bir bütçeye sahip olması sonucunda, spor yönetimi mezunu milli sporcuların yönetim alanındaki kariyerlerini zorluklar oluşturmaktadır.

Rekreasyon Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcularda Kariyer Planlaması

Rekreasyon bölümü kapsamında bakıldığında ilgili alan bilgisi ve spora yönelik genel kültür alanında en geniş kapsamda eğitim öğretim verilmektedir. Kendi alanında istihdam edilebilecek şekilde spor animatörü yetiştirmektedir (Yıldız, 2008).

Yaşam boyu spor ve rekreatif aktivitelerin insan yaşamında ne kadar önemli olduğu yapılan çeşitli çalışmalar tarafından literatüre kazandırılmıştır. Rekreasyon bölümü öğrencilerine bakıldığında, bu öğrencilerin üniversite öğrenimi gördükleri süre içerisinde rekreasyon ile ilgili kariyer olanaklarını ve hangi alanlarda istihdam edilebileceklerini kısmi olarak bir düşünceye sahip olsalar da yapılan çalışmalar öğrencilerin üniversite eğitimini tamamladıktan sonrasında rekreasyon alanında istihdam edilmeyi düşünmediklerini ortaya koymaktadır (Kubilay ve Bayansalduz, 2020).

Diğer spor bilimleri fakülteleri altında yer alan bölümlere bakıldığında özellikle öğretmenlik ve antrenörlük bölümüne kıyasla daha az sayıda üniversitede bu bölümün bulunması ve diğer bölümlere kıyasla daha az sayıda öğrencinin bu bölümü tercih etmesi neticesinde mezunu sayısı sınırlıdır. Kimi milli sporcuların bu bölümü seçerken, amaçlarını ve içeriklerini bilerek ya da bilmeyerek öğrenci oldukları ve mezun olduktan sonrada diğer bölümlerde olduğu gibi istihdam edilmeyi bekledikleri görülmektedir. Bu noktada özellikle milli sporcuların rekreasyon bölümünü tercihi noktasında kariyer planlaması yaparken kendi sahip oldukları bilgi beceri ve donanım noktasında mezun olduğu bölümle iyi ilişkilendirmesi gerekmektedir.

Spor Bilimleri Bölümü Mezunu Amatör Milli Sporcuların Kariyer Planlaması

Spor bilimleri fakülteleri altında yer alan spor bilimleri bölümüne bakıldığında, sağlık bilimleri, turizmde amaçlı rekreasyon, spor yöneticiliği ve spor animatörlüğü ile yoğunlaştırılmış spor bilimleri, anatomi, fiziksel uygunluk, bireysel ve takım liderlik anlayışı yönünden güçlü ve ikincil olarak ise antrenörlüğe, sporun teknolojik unsurlarına yönelik lisans eğitimini verilmektedir (Yıldız, 2008).

Spor bilimciler Türkiye’de tam olarak yerleşmiş ve herkes tarafından bilinen bir meslek tanımı bulunmamaktadır. Gelişmiş ülkelerde sporun inovasyon ve Ar-Ge destekli olarak çağın teknolojik gelişmelerinden nasibini almış bölümlerden biridir. Her alanda teknolojik olarak gelişmelerini takip ederek optimum düzeyde sporcunun hem fiziksel hem de teknolojik boyutta güncel gelişmeleri test ederek ilgili spora entegrasyonunu sağlamak amacındadır.

Spor, dünyada çeşitli multidisipliner öğeleri içerisinde barındıran bir bütün olarak, bir spor bilimcisi hem sporun hem de bilimin farklı branşlarını yorumlama ve harmanlama yetisine sahip bireyler olarak günümüz antrenman metotlarını teknolojilerini bizzat test edip yorumlar. Spordaki inovasyon yeniliklerini sporcu başarısı üzerine nasıl bir etki bıraktığını raporlayarak ilgili literatüre katkıda bulunur.

YÖNTEM

Araştırmada yöntem olarak, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bir araştırmanın konusu ve içeriği hakkında bilgi sağlayan çeşitli yazılı materyallere doküman (belge) olarak nitelendirilmektedir (Balcı, 2016). Doküman analizinde mevcutta var olan belge ve kayıtları inceleyerek veri elde edilmektedir. Yine doküman analizi belirli bir amaca yönelik olarak kaynaklar bularak okuma, önemli görülen çalışma konusu ile ilgili yerleri not almak ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi sürecini

kapsamaktadır (Karasar, 2005). Doküman analizi; elektronik ve basılı olan materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleştirilen bir dizi işlemler bütünüdür (Bowen, 2009).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Normal bir hayat rutini içerisindeki bireylerin kariyer ve hayat akışına bakıldığında, günlük yaklaşık olarak 8-10 saatlik çalışma temposu içerisinde, hayatının büyük bir kısmını kapsayacak olan iş yaşamını ve bu önemli yaşam kesitinin kadere, karşılaşılan tesadüflere, keşkeklere bırakılmayıp etkili biçimde yönetilmesinin temel anahtarı kariyer planlaması olarak karşımıza çıkar (Yaylacı, 2006). Bu noktada birçok milli sporcu günümüzde üniversitelerin çeşitli bölümlerinde eğitim göyerek her geçen gün artan mezunlar arasına katılmaktadır. Amatör branşlara sahip olan milli sporculara bakıldığında ise bu durum spor bilimleri fakülteleri altında yer alan bölümlerden mezun olmuş ve iş bulabilme, kariyer sürdürülebilirliği faaliyetleri zaman ilerledikçe eskisine oranla daha karmaşık ve zor bir hal almaktadır (Yaşar ve Sunay, 2019).

Gündoğdu vd. (2012) yaptıkları çalışmada olimpiyatlarda dereceye giren Türk sporcuların spordan elde ettikleri gelirlere göre efektif bir kariyer planlarının olmadıkları ve spor alanının dışında farklı meslek gruplarına yöneldiklerini ortaya koymuştur. Özellikle amatör milli sporcular belirli bir yaş aralığında spora son noktayı koymaları gerekmektedir. Ülkemizde emeklilik yaşana ulaşmak, Spor hayatları dahilinde milli sporcuların icra ettikleri spordan emekli olabilmelerinin söz konusu olmayan bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece amatör milli sporcular için mutlaka yaşamlarını idame ettirebilmeleri için bir B planına sahip olmaları gerekmektedir.

Bingöl ve Gündoğdu' nun (2020) yapmış oldukları çalışma gösteriyor ki; Kariyer planlaması ve spor kariyer planlaması kavramları birbiriyle pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç neticesinde, sporda kariyer planlamasının öneminin ve kazanım olduğunu belirtmişlerdir. Bozyiğit ve Gökbaraz (2020) spor bilimleri fakültesindeki öğrencilerin kariyer stresi düzeyleri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, öğrencilerin hale hazırda öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri arttıkça iş bulma noktasında baskı yaşadıkları ve “kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği” nedeniyle strese sahip oldukları görülmektedir. Yaşar ve Sunay' ın (2019) yapmış oldukları kariyer farkındalık ölçeğinin geçerli ve güvenilir çalışmalarında sonuç olarak; spor eğitimi gören üniversite öğrencilerinin kariyer farkındalık seviyelerini tespit ederek, hem kendi kendilerinin kariyer farkındalık seviyelerini artırma

çalışmaları içerisine girmelilerdir. Bu noktada akademisyenlerin ve yöneticilerin öğrencilerin kariyer farkındalığını artırmaya yönelik çaba içerisinde girmeleri faydalı olacağı düşünülmektedir. Şirin ve Aydın' nın (2020) yaptıkları çalışmalarında spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin kariyer değerlerinin, kendini gerçekleştirme, bir değer yaratma ve güç kazanma boyutlarında şekillendiği bulunmuştur.

Amatör branşlara sahip sporcular bir diğer yandan bakıldığında, en büyük kariyer planlaması sorunlarının başında kamu personeli olabilmeleri için girdikleri sınavlar gelmektedir. Bu sınavlara giren kişi sayısı her yıl artmaktadır. Sayının artmasına bağlı olarak her geçen yıl bu sınavların seçicilik düzeyinin daha yüksek olan ayırt edici sorular ile kamu atama puanlarının yükseldiği görülmektedir. Bu noktada sporcunun da atanabilmesi puanın yükselmesi ile orantılı düzeyde zorlaşmaktadır. Zaten hale hazırda atanama problemi yaşayan amatör branşlara sahip olan milli sporcular için, içinden çıkılması daha da zor bir hal almaktadır.

Sporcuların günümüzde icra etmiş olduğu bir sporda başarılı olabilmesini temel şartlarından birisi küçük yaşlarda başlamış olması ve yeteneğini en üst düzeyde kullanabilmesi için sporcunun yoğun bir biçimde antrenman yapması gerekmektedir. Bu bağlamda milli takım düzeyine gelebilmesi için standart bir sporcudan daha fazla antrenman ve yaşamında daha fazla şeyden fedakarlık göstermesi gerekir. Atanabilme şartını sağlayabilmek, milli sporcuların diğer adaylarla aynı doğrultuda değerlendirilmesi haksız olduğu düşünülmektedir. Özellikle amatör branşlara sahip milli sporcular için gerek kamu gerekse de özel sektör nezdinde sporculara kariyer planlamasını doğru ve etkili yapabilmesi için Gençlik ve Spor Bakanlığı, ilgili spor federasyonları ve üniversitelere büyük görevler düşmektedir. Amatör spor branşlara sahip milli sporcuların büyük bir çoğunluğu herhangi maaş vb. gelir elde etmeden sadece ailesinin desteği temel olmak üzere, çok cüzi miktardaki malzeme ve forma gibi bağlı buldukları kulüplerden destek almaktadırlar. Birçok spor işletmesinde gerekli bilgi ve donanıma sahip olmayan bireylerin istihdam edildiği görülmektedir.

Genelde popüler olan spor branşlarının istihdamı, profesyonel branşların popülaritesi ile orantılı olarak daha fazla iken, popüler olmayan spor branşlarında istihdamın çok olduğu bilinmektedir. Birçok profesyonel sporcu gerek özel sektör gerekse istihdam yolunda önü açık olduğundan atama şartlarını yerine getirmiş olmalarına rağmen, maddi olanakları doğrultusunda atanma talebinde bulunmadıkları görülmektedir. Milli sporcu ataması yapılırken branş bazında belirli kriterler belirlenerek, branşın dünyadaki popülaritesi ve zorluk

dereceleri iyi tespit edilmelidir. İlgili branşlarda ülke başarısı göz ardı edilmeden bu doğrultuda branş-branş ayrılarak atamalar belirlenmelidir. Profesyonel branşlarda sporcuların gerek kulüp gerekse de sponsorluktan aldıkları gelirler dikkate alınarak, özel sektörde istihdam noktasında önü açık olan branşların, atama noktasında öncelik belirlenirken bu önceliğin spordan gelir elde etmemiş ve amatör olarak spor hayatını sürdürmüş milli sporculardan yana kullanılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aytaç, S. (2005). Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Gelişimi ve Sorunları, 4 Nokta Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul.
- Balcı, A. (2016). Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler. Pegem Akademi.
- Başer, E. (1998). Uygulamalı Spor Psikolojisi. Ankara: Bağırhan Yayınevi. s.20.
- Bayram, L., Yüceloğlu Keskin, D., Kabadayı, M., Bostancı, Ö. (2016). Üniversitede Eğitim Gören Milli Sporcuların Sorunlarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 1 (2) , 75-84.
- Bingöl, H. (2011). Olimpiyatlarda Derece Yapan Türk Sporcularının Kariyer Planlama Profillerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Bingöl, H. ve Gündoğdu, C. (2020). Sporda Kariyer Planlamasının Önemi. Sporda Yeni Akademik Çalışmalar-6, 119.
- Bolat T, ve Seymen O. A (2003). Örgütlerde İş Etiği ve Kariyer Yönetimi İlişkisi: Normatif Etik Boyutuyla Bir Değerlendirme. Yönetim Dergisi: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü, 14(45), 3 - 19.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative Research Journal, 9(2), 27-40.
- Bozyiğit, E., ve Gökbaraz, N. (2020). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Kariyer Stresinin Belirleyicileri. Journal of Computer and Education Research, 8(15), 181-200.
- Çakto, P. ve Görgüt, İ. (2019). Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Gören Öğrencilerin Kariyer Planlama Süreçlerinin İncelenmesi. Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları, 1(1), 69-80.
- Ekenci, G., ve İmamoğlu, A.F. (2002). Spor İşletmeciliği, Ankara Nobel Yayın Dağıtım, s:116-118-119-132.

- Erp c, S. C., Wylleman, P., & Zupan c, M. (2004). The Effect Of Athletic and Non-Athletic Factors on the Sports Career Termination Process. *Psychology of Sport and Exercise*, 5(1), 45-59.
- G de, O. ve Alkan, V. (1998). Denizli orta ğretim kurumlarındaki sporcu öğrencilerin derslerindeki ve spor yaşantılarındak başarılarının karşılaştırılması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4, 14-21.
- G ndođdu, C., Bingöl, H., Yücel, A. S., Bingöl, ř. ve Mutlut rk, N. (2012). Study on extents of career planning of Turkish athletes who have won medals at the Olympics with respect to their income level. * B International Refereed Academic Social Sciences Journal*, (6), 5-24.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kubilay,  . ve Bayansalduz, M. (2020). Rekreasyon Bölümü  ğrencilerinin Kariyer Planlama Stratejileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(22), 76-97.
- K  k ng r, E. (1999): Türk Hukukunda Sporcuların Hukuki Durumu, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:56, 1999/1, 39-52.
- Marthinus, J. M. (2007). Psychological effects of retirement on elite athletes (Doctoral dissertation, Stellenbosch: University of Stellenbosch).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). Mill  Eğitim Bakanlığı  ğretmen Atama ve Yer Deđiřtirme Yönetmeliđi, Mill  Sporcuların Ataması. 26.05.2021 Eriřim Saati: 15:30. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20694&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2015). Spor Genel Müdürlüğü Sözleřmeli Spor Uzmanı ve Antrenör  alıştırılması Hakkında Yönetmelik. 26.05.2021 Eriřim Saati:15:40.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4147&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- şirin, Y. E. ve Aydın,  . (2020) Spor Bilimleri Fakültesi  ğrencilerinin Kariyer Değerlerinin İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 317-330.
- Taylor, J. & Ogilvie, B. C. (1994). A Conceptual Model Of Adaptation To Retirement Among Athletes. *Journal of Applied Sport Psychology*, 6(1), 1-20.

- Turgut, M., Gökyürek, B. ve Yenel, F. (2004). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokullarındaki Antrenörlük Eğitimi Ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Bu Bölümleri Seçme Nedenleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1), 91-99.
- Uğur, A. (2003). İnsan Kaynakları Yönetimi, Sakarya Kitabevi, Sakarya, s. 246-247.
- Uyral, E. (2017). Sporcularda Emeklilik Dönemini Etkileyen Faktörler: Emeklilik Mi? Boşluk Mu?. Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi, 1 (1) , 20-32.
- Wylleman, P., Alfermann, D., & Lavallee, D. (2004). Career transitions in sport: European perspectives. Psychology of sport and exercise, 5(1), 7-20.
- Yaşar, O. M. ve Sunay, H. (2019). Spor Bilimleri Öğrencilerine Yönelik Kariyer Farkındalığı Ölçeğinin (KFÖ) Geliştirilmesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 2(1), 7-22.
- Yavuz, C. ve Yücel, A. S. (2019). Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(72), 2050-2058.
- Yaylacı Ö, G. (2006). Kariyer Yaşamında Duygusal Zekâ ve İletişim Yeteneği, Hayat Yayıncılık, İstanbul, s.86-87.
- Yıldız, S. M. (2008). Beden eğitimi ve spor öğretimi veren yükseköğretim kurumları ve istihdam durumları. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(2), 651-656.
- Ziyagil, M. A. (2014). Spor bilimleri alanında Türkiye'deki rekreasyon bölümlerinin Avrupa yükseköğretim yapısı ile uyumlaştırılması. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 6(2), 1-10.